

Стеценко Надія

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та освітнього менеджменту Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Діана Волосажир

студентка III курсу факультету фізики, математики та інформатики Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КУРСУ ПЕДАГОГІКИ

В умовах реформування системи освіти особливо високі вимоги пред'являються до особистості сучасного учителя, адже «нова школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін» [1]. Відповідно змінюється його роль в системі підготовки підростаючого покоління, учитель «...не як єдиний наставник та джерело знань, а як коуч, фасилітатор, тьютор, модератор в індивідуальній освітній траєкторії дитини. [1].

Дослідження проблеми формування особистості вчителя та розвитку його педагогічних здібностей завжди було і буде актуальним, оскільки постійно відбувається зміна умов, у яких розвивається і формується особистість. Цю проблему у різні часи досліджувало багато вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких Н. Бурлакова, Л. Вяткіна, Ф. Гоноболін, В. Крутецький, Л. Мітіна, Л. Обухова, І. Синиця, В. Сластьонин і ін.

У психології здібність визначається як сукупність психічних властивостей особистості, які впливають на виконання певних видів діяльності. Здібності не передаються людині по спадковості, їх розвиток базується на задатках і від того, наскільки успішно здійснюється розвиток здібностей особистості залежить ефективність виконуваної роботи. Педагогічні задатки – важлива передумова становлення майбутнього вчителя, однак вона не є вирішальною, адже навіть людина із блискучими задатками до педагогічної професії може не стати талановитим учителем, якщо задатки не розвивати та не вміти їх використати у практичній діяльності [2].

Тому основною вимогою до вчителя є наявність задатків та розвиток на їх основі педагогічних здібностей.

Педагогічні здібності - якість особистості, яка проявляється у схильності до роботи з дітьми, любові до дітей, отриманні задоволення від спілкування з ними [3,с.31]. Існує кілька підходів до класифікації педагогічних здібностей,

серед яких найчастіше виділяють *організаторські, прогностичні, дидактичні, перцептивні, комунікативні, дослідницькі*.

Розвиток педагогічних здібностей відбувається протягом вивчення всіх дисциплін, які викладаються студентам у закладах вищої педагогічної освіти, але найбільший потенціал, на наш погляд, мають дисципліни педагогічного спрямування, зокрема, курс педагогіки, про що свідчить аналіз навчальної програми з цього предмету та досвід викладання і вивчення педагогіки.

Так, *організаторські* здібності майбутніх педагогів найефективніше розвиваються за допомогою групових форм роботи, які організовує викладач на заняттях з педагогіки: робота в команді надає можливість студенту бути як в ролі лідера, так і в ролі рівноправного члена команди (експерта, коучера, тьютора і ін.); в процесі такої роботи у студентів формуються такі організаторські якості як енергійність, ініціативність, творчість, критичність, розважливність, рішучість, вміння аргументовано відстоювати свою точку зору, зацікавити учасників команди, тощо. Формуванню організаторських здібностей сприяють підібрані викладачем спеціальні вправи, такі як, наприклад, «Вийти з кола», де студент, який виконує роль лідера, за допомогою умовлянь та переконливих аргументів домагається від іншого студента виходу із намальованого кола; або «Переконливість»: переконати іншого студента виконати написане на листку бажання та ін.

Розв'язування педагогічних задач під час вивчення курсу педагогіки є дієвим видом роботи для розвитку *прогностичних здібностей* студентів, що дає їм змогу краще засвоїти і зрозуміти логіку педагогічного процесу, закономірності індивідуального і вікового розвитку школярів, проникнути в суть педагогічного явища, спрогнозувати результати педагогічного впливу на волю і свідомість підростаючого покоління з боку вчителя, визначити форми та методи такого впливу. Розвиток прогностичних здібностей у студентів передбачає доведеність мислення, здатність бачити перспективу, критично сприймати минуле й сьогодення та прогнозувати своє професійне майбутнє.

Під час семінарських занять студенти розвивають свої *дидактичні здібності* шляхом розкриття навчального матеріалу логічно, послідовно, ясно і зрозуміло, підтверджуючи теоретичні положення яскравими прикладами із шкільного життя, цитатами видатних людей минулого і сьогодення, демонструючи глибоке розуміння суті теоретичного матеріалу, роблячи теоретичний виклад доступним і цікавим для інших студентів, викликаючи інтерес до теми, що обговорюється, проявляючи самостійність у судженнях, спонукаючи інших студентів до дискусії.

Перцептивні здібності у студентів розвиваються на лабораторних заняттях під час вивчення тем «Особистість учителя. Вимоги до особистості

учителя», «Особистість і колектив», «Класний керівник як організатор педагогічного процесу», на яких студенти виконують вправи, що спрямовані на розуміння внутрішнього психічного стану іншої людини; вчать фіксувати елементи поведінки іншої людини, які розкривають її внутрішній світ; за виразом обличчя прагнуть зрозуміти емоційний стан іншої людини; за жестикуляцією, мімікою і пантомімікою визначають емоційні переживання; розвивають спостережливість і на основі отриманої інформації організовують уявну виховну діяльність з учнями «свого» класу, прогнозують подальші дії колективу та окремого учня.

Комунікативні здібності студентів розвиваються в процесі організації різноманітних форм і методів роботи на заняттях з педагогіки: під час семінарських і лабораторних занять; організації колективної, групової, парної та індивідуальної роботи, в ході обговорення доповідей, дискусій, виконання інтерактивних вправ, розв'язування педагогічних задач, тощо. Розвитку комунікативних здібностей сприяють вміння вислухати опонента, переконливо відстоювати свою позицію, доносити свої ідеї до інших співрозмовників, дотримуватися правильності та чистоти мовлення. Спеціально створені під час занять педагогічні ситуації, які імітують конфлікти, що можуть виникнути у професійній діяльності учителя, дають змогу студентам успішно справитися із конфліктною ситуацією, яка назріває, та уникнути її. В процесі такої роботи у студентів розвиваються основні комунікативні здібності: доброзичливість і принциповість, поступливість і толерантність, справедливість і терпимість, тактовність і розсудливість, урівноваженість і стриманість і ін.

Розвитку *дослідницьких* здібностей сприяє дослідження наукових проблем у педагогічній теорії і практиці, які пропонуються студентам під час лекційних занять, виконання студентами індивідуально-дослідних завдань з педагогіки у вигляді мікродосліджень, написання курсової роботи. У кожному мікродослідженні пропонується: «Дослідити...», «Проаналізувати...», «Спростувати або довести...». Розвиток дослідницьких здібностей забезпечується також через діяльність у проблемній групі або проблемному гуртку з педагогіки, участі у конференціях, написанні тез та статей. У студентів розвиваються вміння аналізувати, узагальнювати та систематизувати, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, планувати пошукову роботу, здійснювати самооцінку, тощо.

У формуванні педагогічних здібностей майбутнього педагога важливу роль відіграє особистість викладача педагогіки у вищому закладі освіти. Для того, щоб розвивати такі здібності у студентів, у викладача мають бути сформовані аналогічні здібності, які є складовими його професійної компетентності. Викладач повинен досконало володіти методикою викладання

свого предмета, інноваційними технологіями організації освітнього процесу; мати ґрунтовні знання з психології та бути ерудованим в інших галузях знань дотичних до педагогіки; ефективно застосовувати інформаційно-комунікаційні, цифрові технології; уміти створити безпечне освітнє середовище, творчу, ділову атмосферу на занятті; постійно займатися самовдосконаленням та саморозвитком.

Список використаних джерел

1. Концепція Нової української школи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
2. Москалець В. П. *Загальна психологія [текст]: підручник.* / В. П. Москалець. – К. Ліра – К., 2020. – 564 с.
3. Словник базових понять з курсу «Педагогіка»: *навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів: вид. 2-ге, доп. і перероб.* // Укладач О. Є. Антонова. – Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2014. – 100 с.